

INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRAKET

Dödshjälp eller avlivning?

En topikanalys av dödshjälpdebatten

Helena Ekberg

Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
Specialarbete
Språkkonsultprogrammet, SPK160, delkursen Specialarbete, 15 hp
Vårterminen 2017
Handledare: Rudolf Rydstedt

Sammanfattning

Det övergripande syftet med uppsatsen är att testa en del av modern retorikforskningens olika teorier som de sammanfattas i läroboken *Klassisk retorik för vår tid* (Lindqvist 2016). Boken är en vanligt förekommande lärobok på högskolor och universitet vid retorikutbildningar på grundnivå, vilket gör den intressant att undersöka eftersom den representerar vad som lärs ut till nya studenter i Sverige i dag. Uppsatsen ämnar undersöka om Lindqvists tolkning av den klassiska retorikens topiker fungerar som analysmetod för att utröna bakomliggande normer och värderingar i en debatt, och resultatet väntas därför också visa om den delen av boken är lämplig att användas som utbildningsmaterial i en språkkonsults verksamhet.

Materialet för undersökningen är en begränsad debattartikelserie om dödshjälp ur Dagens Nyheter 2015. Den tar sitt ursprung i en artikel skriven av cancersjuka Harald Norbelie, där han framför sin önskan om att Sveriges riksdag behöver starta en utredning om rätten till frivillig dödshjälp. Artikeln följs av fem replikartiklar och avslutas med en slutreplik av Norbelie.

Undersökningen har gjorts genom att plocka ut de argument som finns i de olika artiklarna, och sedan försöka placera dem under rätt topik ur två olika huvudgenrelistor som Lindqvist presenterar – genus *judiciale* och genus *deliberativum*. Resultatet visar att ja-sidans argument kan härledas till viss typ av topiker, medan nej-sidan kan härledas till en annan. Man kan därför utifrån denna undersökning dra slutsatsen att det går att finna bakomliggande normer och värderingar som påverkar argumenten, och att Lindqvists tolkning därför kan anses vara lämpliga för en språkkonsult att använda i didaktiskt syfte om topiklära.

Nyckelord: *topikanalys, topiker, dödshjälp*

Innehåll

1	Bakgrund	1
2	Syfte och frågeställningar	1
3	Tidigare forskning	2
4	Teoretisk utgångspunkt	3
4.1	Allmänna topiker	3
4.2	Speciella topiker	4
4.3	Huvudgenrer	4
4.3.1	Genus judiciale	4
4.3.2	Genus deliberativum	4
4.3.3	Genus demonstrativum	5
5	Problem, begrepp och lagstiftning	5
5.1	Problem	5
5.2	Begrepp	6
5.3	Lagstiftning	7
5.3.1	Tillåtet	7
5.3.2	Inte tillåtet	7
5.3.3	Förbjudet	7
6	Material	7
6.1	Om DN	8
6.2	De olika artiklarna	8
7	Metod	10
7.1	Val av topikanalys	10
7.2	Tillvägagångssätt	10
8	Topikanalys	11
8.1	Argument hos båda sidorna	12
8.2	Argument hos ja-sidan	13
8.3	Argument hos nej-sidan	15
9	Resultat	15
10	Diskussion	17
10.1	Reflektion och utblick	18
11	Materialförteckning	20
12	Litteraturförteckning	20
	Bilaga 1. Argumentationstabell	22

Tabeller

Tabell 1: Topikfördelning

1 Bakgrund

Aktiv dödshjälp, eutanasi, är i dag förbjudet i Sverige, och frågan om man ska börja tillåta dödshjälp är ett värdeladdat ämne. Det pågår en ständig samhällsdebatt som mer eller mindre uppmärksammas i media vid olika tillfällen och jag är nyfiken på de olika sidornas argument, hur de är uppbyggda, vad som påverkar debattörerna och deras världsbild. Målet är inte att peka ut vilken åsikt som rätt eller fel, utan att försöka skapa en bild över debattsituationen. Det bör också förtydligas att mitt mål har varit att ge en så objektiv bild som möjligt av debatten och att mina personliga åsikter inte ska påverka resultatet.

För att göra denna undersökning har jag valt att titta på en liten del av den stora samhällsdebatt som pågår kontinuerligt i Sverige, dock med mer eller mindre uppmärksamhet i media. Mitt materialval föll på en debattartikel med tillhörande repliker i Dagens Nyheter under 2015, vilket jag förklarar närmare under avsnittet Material. Jag kommer leta upp argument i de olika artiklarna och analysera dessa för att försöka hitta de argument som används hos de olika sidorna i mitt material och sedan genom en topikanalys kartlägga hur väl det fungerar att skapa sina argument utifrån genrespecifika topiklistor ur boken *Klassisk retorik för vår tid* (2016), vilket jag kommer gå in på närmare under avsnittet Syfte och frågeställningar.

På grund av omfånget av denna uppsats kommer undersökningen vara begränsad till en enstaka debattartikelserie, vilket innebär att resultatet inte kan ses som någon allmänt vedertagen sanning för hela dödshjälpsdebatten i samhället. Kanske kan undersökningen dock inspirera till vidare undersökningar där man kan jämföra min undersökning och metod med andra artiklar i debatten.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka om Lindqvists tolkning av den klassiska retorikens topiklära i boken *Klassisk retorik för vår tid* (2016) fungerar som analysmetod för att utröna bakomliggande normer och värderingar i dödshjälpsdebatten, och också att undersöka om den delen av boken kan användas som utbildningsmaterial för en språkkonsults verksamhet. Boken är en lärobok som är vanligt förekommande i dag på grundutbildningar på högskolor och universitet i Sverige och mina frågeställningar för den här uppsatsen är därför:

- Kan man med hjälp av topikanalys utröna bakomliggande normer och värderingar i dödshjälpsdebatten?
- Har den topiklära som lärs ut i dag i Sverige till grundstudenter någon funktion när man ska analysera dödshjälpsdebatten?
- Kan man som språkkonsult använda Lindqvists tolkning av topikläran i didaktiskt syfte för att vägleda skribenter till bättre skrivande inom olika genrer?

3 Tidigare forskning

Det finns omfattande forskning inom topikområdet. Med hänsyn till den omfattande mängd forskning som finns inom topikområdet redogör jag bara för en liten del av den, och då främst svensk och dansk forskning.

Ett ofta återkommande namn inom nordisk topikforskning är Jonas Gabrielsen (2008). Hans förståelse är en idé om att topiker är redskap för att finna möjliga premisser att tillämpa i en fråga. Han menar att det finns två huvudsakliga förståelseramar: en form- och en innehållsinriktad, vilka inte behöver inte utesluta varandra. Till dessa två huvudkategorier kopplar han fyra mera preciserade perspektiv. Till den kategori som fokuserar på innehåll kopplar han en heuristisk och en kollektiv topikförståelse, och till den forminriktade uppfattningen kopplar han en inferentiell och en kognitiv förståelse.

Maria Wolrath Söderberg lyfter i sin avhandling *Topos som meningsskapare* (2012) fram att det fanns ett topiskt förhållningssätt också hos tidigare retoriker. (Hon använder begreppet topos i stället för topiker). Hon menar exempelvis att redan sofister som Protagoras, Gorgias och Isokrates arbetade med diskussionspunkter, alltså utgångspunkter för en diskussion, platser att finna argument på och teman som ont och gott. Wolrath Söderberg menar också att Aristoteles förde in en aspekt av kunskapsteori i begreppet, nämligen att topiker också kan vara en metod för meningsskapande. Hon menar att det inte är enskilda topos som är det primära, utan snarare den topiska processen. Genom att använda sig av topos som en process kan begreppet användas både produktivt och analytiskt, men också i syfte att skapa mening i förändring, motstridighet och mångsidiga frågor, vilket är högst avgörande i syfte att söka förståelse för en situation eller ett material.

Ytterligare en forskare som redogör för topikförståelser är Patrik Mehrens. I *Fettkriget – en topikanalys* (2014) använder han topiker som en analytisk kategori när han undersöker LCHF-debatten. Han redogör i sin undersökning för ett mer brukbart sätt att göra topikanalys där han utgår från andra framstående topikforskarens förståelse av topiker som återspeglade kulturella värden, nämligen Chaïm Perelman (2013) och Ruth Amossy (2002).

När det gäller tidigare forskning om dödshjälpsdiskursen ur ett retoriskt perspektiv så har jag inte hittat någon om hur topiker används inom denna diskurs. Det närmaste jag hittat inom språkforskning om dödshjälp kandidatuppsatsen *Dödshjälp: En undersökning om hur argumentationen om dödshjälp ser ut i artiklar* av Sandra Acar (2010). Hennes undersökning handlar om hur dödshjälpsdebatten lyfts fram i tidningsartiklar och beskriva hur de olika argumenten diskuteras, samt undersöker tankar ur olika perspektiv i samhället och beskriver personers upplevelser i debattartiklar om dödshjälp. Hon använder sig av innehållsanalys och argumentationsanalys för att göra sin undersökning och kopplar tanketraditioner till olika argument som återkommer i debatten. Hon menar att de vanligt förekommande argumenten hos de som är för dödshjälp handlar om autonomi, alltså att ta hänsyn till människans integritet och vilja genom återkommande argument om patienter som vill kunna bestämma över sina liv, att man vill ha rätt att slippa outhärdliga smärtor sista tiden i livet och att döden ska vara värdig. Motsidans argument menar hon handlar om risk för godtyckligt dödande och manipulering genom att sätta press på sjuka eller funktionshindrade patienter att välja dödshjälp, samt att det kan bli en besparingsfråga att låta patienter dö och att förtroendet för vården därmed kan sjunka. Motsidan använder också etiska argument, som hur vårdpersonal ska klara av att hantera dödshjälp. Hennes undersökning visar att det finns många infallsvinklar i dödshjälpsdebatten och många som påverkas, alltså inte bara patienten som vill dö utan även anhöriga och vårdpersonalen. Även om denna undersökning skiljer sig från min i både syfte och metod, så visar den ändå liknande resultat i sammanställningen av vilka typer av argument som förekommer i debatten.

En annan studie inom språkforskning som i huvudsak handlar om en annan kontroversiell fråga, nämligen abortfrågan, men som även tar upp dödshjälp är *Eufemismens retorik: en undersökning av hur eufemismer kan användas för att rättfärdiga eller uppvärdera etiskt kontroversiella företeelser, med fokus på abortdebatten och kontexten* av Ulf Billqvist (2016). Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur eufemismer kan användas för att uppvärdera företeelser som kan vara etiskt kontroversiella, bland annat dödshjälp men främst abort. Eufemism betyder ”förskönande omskrivning” och en av uppsatsens teser var att eufemismer kan användas för att minska kognitiv dissonans, vilket skulle kunna vara en förklaring till varför man använder sig av eufemismer i vården. Även om materialet i undersökningen var alltför begränsat för att dra några bestämda slutsatser så framkom inget som direkt motsade att det ofta används förskönande omskrivningar inom vården för att prata om kontroversiella ämnen. Även om just eufemismer inte undersöks i min uppsats kan man dra paralleller till hur främst ja-sidan menar att vissa ord som används av nej-sidan är negativt värdeladdade, och att båda sidor uttrycker att det finns ett behov av en mer neutral och gemensam terminologi inom debatten.

4 Teoretisk utgångspunkt

Topikläran är en av de mest berömda aspekterna av den klassiska retoriken. Den kan härledas till omkring 2 500 år tillbaka i tiden och Lindqvist beskriver den som ”läran om de ’platser’ där en talare kan finna ämnen, material och argument för sitt tal” (2016:133). Topiker är alltså inget nytt påfund, utan det, som jag berättat om i avsnittet Tidigare forskning, har forskats och pågår en hel del forskning inom området.

Ordet topik kommer från det grekiska ordet *topos* och betyder *plats*. Inom topikläran ses det dock inte som en fysisk plats utan som ett tema eller ett ämne där en talare eller skribent kan hitta information och inspiration till sitt tal eller sin text (ibid:133). Man kan se dem som ett slags checklistor för att skapa en övertygande text, antingen genom att söka speciella topiker inom en särskild genre, eller genom att använda sig av allmänna topiker som fungerar generellt för alla typer av texter eller tal. Man kan säga att syftet med topikerna är att hitta snabba vägar för att enkelt skapa en text eller ett tal som passar den genre man önskar och det är därför en intressant infallsvinkel för att studera vad den här uppsatsen ämnar undersöka.

4.1 Allmänna topiker

Allmänna topiker är sådana som kan användas som utgångspunkt för att hitta stoff till alla typer av tal och texter, oavsett genre. Lindqvist (2016:187–210) delar upp dessa i fyra huvudkategorier, vilka alla är allmänna nog att utgå ifrån:

Definitionstopiker – utgångspunkt i själva diskussionsämnet

Jämförelsetopiker – likna saken vid något, ställa den i kontrast till något, eller på annat sätt jämföra den med något.

Kausalitetstopiker – vilka orsaker eller konsekvenser saken har

Motsatstopiker – sakens motsats eller motsägelse

Under dessa olika huvudkategorier finns sedan topiklistor som man kan använda som checklistor och inspiration och anpassa till sitt ämne.

4.2 Speciella topiker

Speciella topiker (ibid:145–185) hör till speciella ämnen, särskilda genrer, särskilda publikationer eller för särskilda typer av påverkan. Det innebär att det finns topiklistor sammanställda för hur man ska beskriva personer eller bygga upp en viss typ av tal. Inom dessa speciella topiker finns alltså färdiga sammanställningar av passande topiker för att enkelt få till ett bra tal eller en bra text som passar ens syfte, exempelvis tal till bröllop eller begravning.

Dessa allmänna och speciella topiker kan alla användas inom de tre huvudgenrerna som Lindqvist presenterar, vilka jag ska använda mig två av i min analys (genus *judiciale* och genus *deliberativum*).

4.3 Huvudgenrer

När man ska analysera (eller skriva) ett tal eller en text kan man ha nytta av flera av de olika topiker som finns, både de speciella och allmänna. Författarna till de klassiska handböckerna är inte helt eniga när det gäller framställningen av allmänna och speciella topiker, så Lindqvist har valt att utgå från Aristoteles sätt att se på dem (2016:145). Aristoteles ansåg att man inom retoriken kan dela in speciella topiker i någon av tre slags grupperingar: *eide*, som är särskilt användbara för enskilda ämnen (exempelvis fysik eller etik), andra hör särskilt till något av de tre retoriska övertygelsemedlen *ethos*, *logos* och *pathos*, medan andra hör till någon av de tre huvudgenrerna (som jag kommer använda mig de två förstnämnda av i min undersökning) nämligen *genus judiciale*, *genus deliberativum* och *genus demonstrativum*. Under dessa genrer finns samlade topiker som i sin tur har samlade topiker och så vidare. Så i stället för att leta upp topiker varje gång man ska skapa eller analysera kan man gå till dessa huvudgenrer och börja sitt arbete där.

4.3.1 Genus *judiciale*

Denna genre passar den som ska skriva eller analysera ett försvarstal eller anklagelsetal för att hitta ingångsvägar och checklistor till sitt skapande eller analyserande. Topiker som hör till denna genre är:

- *Det olagliga och det lagliga*, under vilken man kan hitta ytterligare topiker om huruvida handlingen har begåtts, och om den har det så följer ytterligare topiker om sannolikhet, uteslutning, tecken, indicier, efterföljande beteende etc.
- *Brottslingens personlighet*, under vilken man kan hitta ytterligare topiker om natur (karaktär), slumpen, tvång, vana etc.
- *Retoriska aspekter på icke-retoriska övertygelsemedel*, under vilken man hittar vittnesmål, överenskommelser, lagar etc.

4.3.2 Genus *deliberativum*

Denna genre passar den som ska skriva eller analysera tal som handlar om att ”överväga och råda”. Det är innebär frågor där vi själva kan besluta om vad som ska hända härnäst. Hit räknas typiskt politiska ämnen, men även alla andra tal som råder eller avråder hör hit. Man har som syfte att helt enkelt övertyga publiken vad som är till nytta och gott för dem, eller vad som är onyttigt och dåligt. De topiker som hör till denna genre är:

- *Det nyttiga och det onyttiga*, under vilken man kan hitta topikerna njutning, ekonomi, anseende, hälsa, säkerhet, skönhet och andra fördelar (vilka man själv kan utöka med vad man vill).
- *Det goda och det onda*, under vilken man kan hitta topikerna etiska hänsyn, miljövänlighet, estetiska hänsyn, kultur, religion, jämställdhet och jämlikhet, och solidaritet etcetera.

Om det är svårt att hitta en direkt god eller nyttig sak med ett argument så kan man gå vidare genom att titta på de allmänna eller andra speciella topiker, för att binda ihop förslaget med nytta eller godhet, exempelvis med att visa genom *jämförelse* att ett förslag är bättre än någon annans eller att förslaget är *motsatt* något ont eller onyttigt.

4.3.3 Genus demonstrativum

Demonstrativ retorik handlar om att hylla eller smäda. Denna genre passar därför när man vill skriva eller analysera ceremoniella tal, exempelvis för bröllop eller begravning. De topiker som hör till denna genre:

Det dygdiga och det lastbara, vilket innebär att man lyfter fram dygdigheter som mod, rättrådighet, måttlighet och klokhet.

När dessa topiker inte räcker till kan man vända sig vidare till de speciella topikerna som hör till personer.

Alla dessa olika genrers topiker kan självklart också bemötas eller användas emot en motståndare. Exempelvis om någon framhäver det positiva i måttfullhet kan någon svara med att måttfullhet är ett tecken på lathet. Likaså kan man använda en brottslings personlighet för att misstänkliggöra hen eller för att framställa hen som oskyldig. Man kan alltså använda genrerna åt vilket håll man vill, beroende på vad man har för syfte med sin text eller sitt tal.

5 Problem, begrepp och lagstiftning

Det finns några potentiella problem med avgränsningar som behöver adresseras och medvetandegöras för uppsatsen. Dessutom behövs förklaringar till de olika begrepp som används för att lättare kunna förstå debatten och analysen.

5.1 Problem

Eftersom en topik kan ses som en plats ur vilket en talare kan finna information och argument till sitt ämne så betyder det att det i princip går att hitta topiker överallt, både allmänna och speciella. Det innebär att likaväl som topiker fungerar som en positiv och kreativ hjälp när man ska skapa en text eller ett tal, så skapar de problem med svårigheter att begränsa sig när man ska analysera. En mer heltäckande topikanalys av denna avgränsade debatt skulle därför inte bli speciellt djupgående, utan snarare rörig och svår att dra slutsatser ur. Därför fokuseras, som nämnts tidigare, denna uppsats på två av de tre huvudgenrerna som Lindqvist (2016) tar upp som utgångspunkter för att skapa texter och tal i olika sammanhang, genus judiciale och genus deliberativum, och de topiker som finns under dem. Genom att göra detta kommer jag mer överskådligt kunna hitta mönster i debatten och svar på mina frågor, jämfört med om jag bara valt att bocka av alla sorters topiker som kan finnas.

Det finns vissa risker man inte kan undvika i en sådan här analys, vilket gör att resultatet av undersökningen inte kan ses som allmängiltigt och utan tvivel korrekt. Exempelvis finns risk att man missar något argument, att man tolkar ett argument på ett sätt som någon annan kanske inte skulle göra, att presentation av vissa argument färgas subjektivt av tolkaren etcetera. Dessutom är fördelningen av antalet artiklar från vardera sidan ojämnt. Orsaken till varför kommer jag inte spekulera i. Detta innebär dock att det finns en risk för påverkan av själva resultatet av analysen, men jag anser ändå att resultatet kommer gå att koppla till syftet och uppsatsens frågeställning.

Ett annat problem kan vara att det är fler artiklar för än emot i den här utvalda delen av debatten. Det kan finnas flera orsaker till varför och jag vet inte om fördelningen är generell över debatten i övrigt. Det kan dock vara intressant att undersöka vidare om denna fördelning är en generell verklighet och vad som i så fall påverkar det. Är det media som väljer fördelningen? Eller är det helt enkelt så att motståndarsidan inte är lika aktiv i debatten?

5.2 Begrepp

Det förekommer en viss förvirring av begrepp inom dödshjälpsdebatten och för att alls förstå argumenten i analysen behöver man reda ut de olika begrepp och benämningar som finns och vad lagen säger i Sverige. Här följer därför en redogörelse av dessa.

Eutanasi är vad man ofta kallar *aktiv dödshjälp* och är ofta också det man menar när man säger bara *dödshjälp* och eutanasi är också det jag menar i uppsatsen när jag använder uttrycket ”dödshjälp” eller ”aktiv dödshjälp”. Eutanasi är grekiska och betyder ”god död” och innebär en avsiktlig handling att avsluta patientens liv på hans uttryckliga eller förmodade begäran.

Passiv dödshjälp innebär att avsluta en påbörjad behandling, vilket innebär att döden tillåts inträffa och patienten dör en naturlig död, exempelvis inom den palliativa vården. Då ges i stället smärtlindring och lugnande till patienten för att den sista tiden ska vara så lindrig som möjligt. Detta sker oftast på patientens egen begäran, men också i enstaka fall efter samtal med anhöriga, vilket gör att det kan ses som både frivillig och icke-frivillig dödshjälp. Skillnaden mellan eutanasi och passiv dödshjälp är alltså att man i det förstnämnda aktivt orsakar patientens död i förtid, exempelvis med en injektion, medan man i det sistnämnda avbryter livsuppehållande behandling och låter patienten dö en naturlig död till följd av sin sjukdom.

Assisterat självmord är när en utomstående person hjälper någon att ta sitt liv, exempelvis genom att ge denne en dödlig dos läkemedel.

Läkarassisterat självmord är när en läkare skriver ut en dos läkemedel som läkaren vet kommer att användas av patienten för att begå självmord.

Palliativ sedering i livets slutskede innebär att patientens medvetandenivå sänks med hjälp av läkemedel. Detta kan användas när patienten är döende, men i Sverige händer det mycket sällan och endast när annan smärtlindring eller ångestdämpande medicin inte hjälper. Syftet är att lindra symptom, inte att förkorta livet. Det finns dock andra länder där palliativ sedering används i större utsträckning och där man tar bort tillförsel av näring och vätska för sederade patienter. Då är sederingen i stället att betrakta som dödshjälp.

Frivillig dödshjälp innebär att personen själv aktivt ber om hjälp att få dö eller aktivt har uttryckt en önskan att få dö. *Icke-frivillig dödshjälp* är när närstående till individen, i samråd med läkare, tar beslut om att avsluta livsuppehållande behandling för individer som inte själva kan uttrycka sin vilja.

Palliativ vård är vård i livets slutskede som syftar till att lindra symtomen snarare än att behandla sjukdomen. Syftet med den palliativa vården är att man ska må så bra som möjligt fast man är sjuk. Man ska få stöd att leva så aktivt och friskt det går. Man har rätt att få hjälp med alla typer av besvär, såväl fysiska och psykiska som sociala. Existentiella

behov ska tillgodoses så bra som möjligt, exempelvis genom smärtlindring av olika slag, ångestdämpande medicinering och samtal med psykolog, präst eller imam. Förutom lindring av de symtom du redan har ska du också få hjälp att förebygga besvär som kan komma senare.

Det sluttande planet innebär att det kan finnas en risk att samhällets grundläggande principer om människors lika värde riskeras om dödshjälp börjar tillåtas. Man är orolig för att det ska bli en snöbollseffekt som kan leda till att fler och fler grupper beviljas dödshjälp, alltså inte bara svårt sjuka utan kanske även handikappade, gamla eller livströtta. Det kanske till och med uppstår en förväntan om att vissa individer ska välja att avsluta sitt liv för att de inte anses värda att leva eller upplevs vara till besvär så länge de lever.

5.3 Lagstiftning

Utan att gå in på detaljer om hur lagstiftningen fungerar, då det är relativt irrelevant för uppsatsen att gå in närmare på vilka juridiska definitioner och straffskalor som gäller, så sammanfattar jag vad som är tillåtet, inte är tillåtet och förbjudet här:

5.3.1 Tillåtet

Passiv dödshjälp innebär att avbryta livsuppehållande behandling. Vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Om patienten inte vill att en livsuppehållande behandling ska sättas in eller fortsätta ska patientens önskan respekteras. Vården ska dock fortfarande erbjuda en döende patient smärtlindrande och ångestdämpande behandling (Socialstyrelsen 2017).

Palliativ sedering innebär en medveten påverkan av vakenhetsgraden hos en patient i livets slutskede, och syftet är att uppnå lindring vid outhärdliga symtom. Det utförs genom kontinuerlig intravenös tillförsel av ett lugnande, ångestdämpande läkemedel. Påverkan och medvetandegraden kan variera beroende på vilken grad av symptomlindring läkaren anser behövs, vilket kan innebära att patienten är helt medvetlös den sista tiden. Om möjligheterna till symptomlindring på annat sätt är uttömda, finns inga hinder att erbjuda patienten palliativ sedering (Socialstyrelsen 2017)

5.3.2 Inte tillåtet

Läkarassisterat självmord är inte kriminellt, eftersom självmord inte något som är brottsligt i Sverige och utifrån de svenska medverkansreglerna är inte heller medhjälp till självmord brottsligt i Sverige. Men läkare riskerar dock att förlora sin legitimation om de skriver ut läkemedel i syfte att någon ska ta sitt liv (Tidningen Vårdfokus 2017).

5.3.3 Förbjudet

Aktiv dödshjälp, eutanasi, är en avsiktlig handling med syfte att döda patienten, vilket strider emot brottsbalken och betraktas som dråp eller mord (Guldbrandzén 2016:20).

6 Material

Materialet består av totalt sju artiklar tagna ur Dagens Nyheter (DN) i augusti 2015, då den dödssjuka journalisten Harald Norbelie den 2 augusti skrev ett debattinlägg om hur han önskade att regeringen skulle göra en utredning om frivillig dödshjälp och hur han

själv önskade få möjlighet att själv välja när och hur han skulle få somna in. Inlägget gav flera repliker som kommer listas nedan, och avslutades den 13 augusti med ett inlägg som får ses som slutreplik från Norbelie. Replikerna på ursprungsinlägget har inga ytterligare svarsreplik, förutom Norbelies slutreplik, vilket innebär att replikerna i sig inte bemöts av någon annan än just Norbelie i den sista artikeln. Norbelie avled i september 2015 i sviterna av sin cancer.

Jag hittade materialet genom att söka på ”dödshjälp” i DN:s sökfunktion på deras hemsida¹. Anledningen till mitt val av just detta material är att det är en avgränsad debatt med flera tydliga repliker på ursprungsinlägget och ett tydligt avslut med slutrepliken, vilket gör materialet passande för en analys av det här slaget.

6.1 Om DN

DN beskriver sig själva som oberoende liberala. De säger att de väljer ut debattartiklar av nyhetsvärde som har väl underbyggda argument och väljer ut inskickade repliker på samma sätt². De publicerar inte repliker på repliker av resursskäl. Inläggen ska vara exklusivt skrivna för DN Debatt och de håller öppet för repliker under ungefär en vecka efter det ursprungliga inläggets publicering.

6.2 De olika artiklarna

De artiklar jag analyserat följer här i kronologisk ordning, med tydliggörande om vilken åsikt författaren har i form av för eller emot dödshjälp genom att sätta ett F framför siffran för artiklarna som representerar ”för-sidan”, ett M framför siffran för ”mot-sidan” och ett N för ”neutral”. Varje artikel presenteras med en kortare sammanfattning för att det ska bli enklare att förstå resonemanget i analysdelen. Artiklarna finns att läsa i sin helhet via länkarna under materialförteckningen.

Jag har dock valt att inte närmare analysera text 2, av den anonyma ledarskribenten, eftersom den är tänkt att vara objektiv och inte tar ställning varken för eller emot dödshjälp. Dessutom kan skribenten inte identifieras, vilket är en viktig del för att i analysen kunna dra allmänna slutsatser om varifrån hans argument kommer.

F1. Debattinlägg: ”Sverige måste våga utreda frågan om frivillig dödshjälp”.

Publicerad 2015-08-02.

Det här är det första debattinlägget i mitt material och blir därför utgångspunkten för debatten. Artikelns författare är Harald Norbelie, journalist och författare, som är för dödshjälp. I artikeln skriver han om sin obotliga prostatacancer och om hur han önskar att det startas en utredning om rätten till frivillig dödshjälp. Han vet att han snart ska dö och skriver om sin rädsla för smärta och ångest och sin önskan att ha makt över hur och när han ska dö. Han skriver om rätten till sin död och menar att man blir omyndigförklarad i livets slutskede och att det är obarmhärtigt att ignorera en döendes vilja och låta denne lida. Han skriver att det är en övervägande majoritet av Sveriges befolkning som är positiva till dödshjälp.

N2. Ledare: ”Utred sista hjälpen”

Publicerad 2015-08-02.

---

¹ <http://www.dn.se/om/dodshjalp/>

² <http://www.dn.se/debatt/fragor-och-svar-om-dn-debatt/>

Det här är en ledare skriven av medarbetare på DN:s ledarredaktion, men vem exakt författaren är förblir okänt. Tidningens ståndpunkt är dock att dess politiska hållning är oberoende liberal. Artikelnen berättar om Norbelies debattartikel och håller sig relativt neutral om frågan om dödshjälp och menar på att det inte är en enkel fråga och håller därför med Norbelie om att det behövs en utredning. Jag kommer inte gå in närmare på den här artikeln, eftersom den inte kommer ingå i mitt analysmaterial. Det valet har jag gjort då min analys ska handla om argumenten hos för- och motsidan och att skribenten är okänd och hen inte tar tydlig ställning i frågan om dödshjälp bör tillåtas i Sverige eller inte.

M3. Replik: ”Vi har rätt att säga nej till behandling”

Publicerad 2015-08-03.

Artikelnen är skriven av Martin Engqvist, journalist, som är totalförklarad efter en bilolycka 2000 och emot dödshjälp. Detta är en direkt replik på Norbelies artikel och Engqvist svarar på några av de frågeställningar Norbelie tar upp i sin artikel. Han menar att det visst går att få den typen av hjälp som Norbelie efterfrågar, men att det då handlar om palliativ vård snarare än dödshjälp. Han pekar tydligt på risken för ”det sluttande planet” och menar att Norbelies argument är otydliga och därför förkastliga.

F4. Replik: ”Sluta omyndigförklara oss på vår dödsbädd”

Publicerad 2015-08-04.

Artikelnen är skriven av Inga-Lisa Sangregorio, författare och tidigare cancerpatient. Hon är för dödshjälp och menar att det värsta inte är att behöva dö i en sjukdom utan att vänta på döden och ovissheten om när det kommer och hur ont man kommer behöva ha innan dess. Denna oro skapar en stor ångest och tar upp hela ens värld och förstör därmed den tid man har kvar i livet. Hon förespråkar därför att Sverige bör införa den så kallade Oregon-metoden (DWDA), vilken de har i USA och som hon säger fungerar mycket bra där. Hon pekar på hur god uppföljningen är och hur få av dem som valt att få utskrivet tabletter för att ta sina liv faktiskt gör det till slut. Hon menar därför att det handlar om att känslan av kontroll över sitt öde ger ro i själen.

M5. Replik: ”Riskerna med frivillig dödshjälp är uppenbara”

Publicerad 2015-08-04.

Den här artikeln är skriven av Gunnar Eckerdal, överläkare. Han är emot dödshjälp och menar att risken för felbehandlingar är för stor för att man ska kunna tillåta det i Sverige. Han menar att en läkare aldrig kan vara 100 % säker på hur ett sjukdomsförlopp kommer se ut. Han tar upp argument som att det är få länder som tillåter frivillig dödshjälp och att ingen internationell medicinsk organisation stöder legaliserad eutanasi. Han tycker också det behövs mer forskning på området och avslutar med att hänvisa till sina erfarenheter under 30 år som läkare i palliativ vård.

F6. Replik: ”Häpnadsväckande att politikerna ignorerar folkvilja”

Publicerad 2015-08-06.

Den här artikeln är skriven av P C Jerslid, legitimerad läkare, f.d. sakkunnig i statens medicinsk-etiska råd. Han är för dödshjälp och menar att det är häpnadsväckande att de svenska politikerna ignorerar folks vilja om rätten till självbestämmande även när det gäller livsslut. Han jämför med abortfrågan och menar att det borde vara enklare att tillåta dödshjälp som omfattar bara en individs intressen än abort som omfattar två individer och avslutar med att det sluttande planet inte är en stor risk och backar upp det med att om det fanns en risk så hade det väl inte fått fortgå i andra länder.

F7. Replik: ”Är en utredning verkligen för mycket begärt?”

Publicerad 2015-08-13.

Den avslutande, precis som den inledande, artikeln är skriven av Harald Norbelie, journalist och författare. Han upprepar och förtydligar att syftet med den inledande debattartikeln är att få till en utredning av möjligheten till frivillig dödshjälp och att även om han inte alls vill dö så vill han bara ha vetskap om att det finns en sista hjälp att få för att slippa smärtan.

Sammanfattningsvis är fördelningen i denna debattartikelserie av för eller emot dödshjälp följande:

De som är för dödshjälp är:

F1 – Harald Norbelie, journalist och författare, cancerpatient

F4 – Inga-Lisa Sangregorio, författare, f.d. cancerpatient

F6 – P C Jerslid, legitimerad läkare, f.d. sakkunnig i statens medicinsk-etiska råd

F7 – Harald Norbelie, journalist och författare, cancerpatient

De som är emot dödshjälp är:

M3 – Martin Engqvist, journalist, totalförklarad efter en bilolycka 2000

M5 – Gunnar Eckerdal, överläkare

Den som är neutral i frågan är:

N2 – Ledaren i DN, vilken jag inte kommer att ta med i analysen (se Material).

7 Metod

Jag har valt att genomföra min undersökning genom att använda några utvalda topiklistor som tas upp av Lindqvist, närmare bestämt två av de tre huvudgenrer han tar upp som utgångspunkter för att skapa texter och tal i olika sammanhang, nämligen *genus judiciale* och *genus deliberativum* och de topiker som finns under dem. Dessa förklaras närmare i teoridelen. Motiveringen till valet att utgå från Lindqvist har särskild betydelse eftersom hans bok sammanfattar några av de största och vanligaste teorierna om topiklära och det är sannolikt att det är hans framställning av topikläran man stöter på i dag, om man läser retorik på grundutbildningar vid ett svenskt universitet eller högskola. Det är därför intressant att testa hans topiklistor mot verkligheten.

7.1 Val av topikanalys

Motiveringen till val av huvudgenrerna *genus judiciale* och *genus deliberativum* och tillhörande topiklistor är att de är naturligt kopplade till att användas för juridiska texter och för att övertyga. Det juridiska är av vikt här eftersom det handlar om lagen om förbud mot dödshjälp som man vill antingen ändra eller ha kvar, och det övertygande handlar om att helt enkelt övertyga andra att ens åsikt är den bättre.

7.2 Tillvägagångssätt

Då det inte finns bara en, eller egentligen någon alls, tydlig, utmejslad, exakt metod för att göra en topikanalys steg för steg, så är det upp till var och en analytiker att själv skapa en metod som passar för den undersökning man vill göra. Metoden blev en steg för steg-metod som jag redogör för här.

Min metod för att utföra undersökningen har varit att jag först läst igenom och studerat de sex olika texterna i mitt material för att få en förståelse för de olika målen med texterna.

Jag studerade texterna en efter en och listade de främsta argumenten från varje text i en tabell som de kom, utan att lägga någon värdering i argumenten i sig. Jag valde dock att formulera om argumenten till att bli mer sammanfattande än de var i texten för att tydliggöra kontentan av argumentet. Dök ett redan listat argument upp i en annan text lade jag inte in det igen, utan satte i stället en markering i form av ett plustecken eller ett minustecken för att illustrera om det återkommande argumentet höll med ursprunget eller argumenterade emot. Främst handlade hela processen om att skapa en visuell överblick över hela materialet för att få en utgångspunkt för min analys och hela tabellen finns som bilaga till uppsatsen (bilaga 1).

Sedan följde jag upp de olika listade argumenten genom att aktivt söka efter liknande argument i de andra texterna. Det gjorde jag för att dubbelkolla mig själv så jag inte missat något argument. Ibland är argument implicita, alltså underförstådda och läses mellan raderna, och då inte helt enkla att hitta om man inte vet vad man letar efter eller är bekant med ämnet eller debatten. De jag hittade markerade jag med plus- eller minustecken i förhållande till hur de ställde sig mot det listade argumentet.

När denna genomgång var gjord gick jag åter igen igenom tabellen för att se om jag kunde se något huvudsakligt mönster bland argumenten. Alltså vilka argument var återkommande i de olika texterna och hur – var de för eller emot argumentet? Det uppstod ett ganska tydligt mönster över några argument som tydligt återkom i flera av texterna, några som förekom bara hos för-sidan och några som bara förekom hos mot-sidan.

Det uppstod också ett mönster i att vissa argument kunde ses som huvudargument och andra som stödargument till dessa. Jag har dock valt att inte göra den distinktionen hos argumenten jag fick fram eftersom det innebär ett ytterligare steg och en komprimering där det finns risk att betydelsefulla argument kan försvinna.

Jag skapade en ny lista där jag sorterade upp de olika argumenten i grupperingar om

- argument som förekommer i båda läger
- argument som förekommer enbart hos ja-sidan
- argument som förekommer enbart hos nej-sidan

Dessa olika argument tog jag sedan och började med att försöka dela in dem efter Lindqvists (2016) listor för genus deliberativum och genus judiciale eftersom det är dessa genrer som denna typ av texter hamnar under och det därför kan tänkas att jag hittar de använda topikerna där. Det är alltså där jag börjar min analys. Men som Lindqvist (2016:163) också skriver så kan det hända att de listade topikerna för en genre inte räcker till utan att det krävs att man går vidare till de andra topikerna för att stötta ett argument. Dessutom är det inte vattentäta skott mellan olika topiker och genrer. Ibland kan man behöva blanda in juridik i en rådande text (som här) och då är det bra att hämta topiker ur genus judiciale, och likaså kan man vilja hylla eller smäda någon och då är det bra att hämta topiker ur genus demonstrativum.

8 Topikanalys

Min analys handlar som tidigare nämnts om att pröva Lindqvists (2016:155–210) topiklistor under genrebegreppen genus judiciale och genus deliberativum. Här kommer jag lista de olika argumenten som framkommit, både implicit och explicit, hos båda

sidorna, samt de som finns hos bara ja-sidan och hos bara nej-sidan. Argumenten numreras från

1–25 för att kunna skiljas åt.

Syftet med den här delen är inte att gå in på djupet i alla topiker, utan att skapa en överblick med utgångspunkt i de existerande topikerna i Lindqvists listor och då främst under huvudgenren genus deliberativum. Som nämnts tidigare flyter ofta topiker och genrer in i varandra och eftersom ämnet dödshjälp innefattar lagar blir det en naturlig koppling att ta hjälp av genus judiciale. För att hitta ett sätt att begränsa analysen har jag valt att begränsa topikvalen till att omfatta två nivåer ur listorna. Detta för att analysen av argumenten ska ha samma förutsättningar för överblick. Uppdelningen blir därför enligt följande mönster:

Argument ur artiklarna

- Huvudtopik ur genrerne genus deliberativum eller genus judiciale
  - Undertopik i första led utifrån antingen de alternativ Lindqvist nämner under huvudtopikerna i respektive genre, eller utifrån någon av de allmänna topikerna i deras första led: definition, jämförelse, kausalitet eller motsats.

Notera att det dock kan finnas flera olika undertopiker på samma nivå. Notera också att det inte finns någon värdering i uttolkningen av argumenten. Argumenten och dess uttolkningar behöver alltså inte vara sanna eller rimliga, utan analysen handlar bara om att lokalisera vilka topiker som argumentet kan härledas till.

För att underlätta för läsaren att följa med i min analys repeterar jag här de olika debattexternas numrering och författarnas ståndpunkter. N2 – ledaren i DN – är utesluten.

De som är för dödshjälp, alltså *ja-sidan*, är:

F1 – Harald Norbelie, journalist och författare, cancerpatient

F4 – Inga-Lisa Sangregorio, författare, f.d. cancerpatient

F6 – P C Jerslid, legitimerad läkare, f.d. sakkunnig i statens medicinsk-etiska råd

F7 – Harald Norbelie, journalist och författare, cancerpatient

De som är emot dödshjälp, alltså *nej-sidan*, är:

M3 – Martin Engqvist, journalist, totalförslamad efter en bilolycka 2000

M5 – Gunnar Eckerdal, överläkare

8.1 Argument hos båda sidorna

1. En utredning av aktiv dödshjälp bör göras

Tas upp i text F1, M3, F6, F7

- Topik: Det goda och det onda
  - Etiska hänsyn – Förenligt med medborgarnas krav på säkerhet och trygghet, bemöts med att man redan är trygg i att det är förbjudet.

2. Självbestämmande minskar eller försvinner vid svår sjukdom

Tas upp i text F1, M3, F4, M5, F6, F7

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – det handlar om frivillig dödshjälp, bemöts med risker för felbehandlingar och beslut av fel anledning

- Andra fördelar – större frihet, bemöts med att det redan finns god hjälp

3. Dödshjälp finns i andra länder

Tas upp i text F1, M3, F4, M5, F6, F7

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Jämförelse – det är bra för att andra gör det, bemöts med att det är dåligt för att inte så många andra gör det.

4. Dödshjälp är barmhärtighet

Tas upp i text F1, M3, F4, M5, F6, F7

- Topik: Det goda och det onda
  - Etiska hänsyn – generellt ska människor inte lida, bemöts med att man inte behöver dö för att inte lida.

5. Det går att ta fram godtagbara kriterier för hur dödshjälp kan fungera

Tas upp i text F1, M3, F7

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – det finns sätt att undvika risker, bemöts med att det inte finns sätt att undvika alla risker.

6. De flesta i Sverige är positiva till aktiv dödshjälp

Tas upp text F1, M5

- Topik: Det goda och det onda
  - Solidaritet – styrks med allmänna topiken Jämförelse, bemöts med att det inte är så många som vill ha dödshjälp när det väl gäller.

7. Det behövs tydligare terminologi för att kunna diskutera och undvika missförstånd

Tas upp i text F1, M3

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – här är de båda sidorna överens om att man behöver veta vad man pratar om för att undvika missförstånd.

8. Risk för det sluttande planet

Tas upp i text F1, M3, F6

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – det finns risk för det sluttande planet, bemöts med att det inte finns någon risk för det sluttande planet

9. Risk för felbehandling (eftersom en läkares bedömning inte kan vara 100 %)

Tas upp i text M5, F6

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – det finns risk för felbehandling, bemöts med att risken är obefintlig.

8.2 Argument hos ja-sidan

10. Gamla argument håller inte

Tas upp i text F1, F7

- Topik: Det goda och det onda
  - Religion – religiösa trossatser ska inte styra

11. Vi bör ha livstestamente

Tas upp i text F1

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – man har makten över sitt öde

12. Till och med läkare är osäkra på sin åsikt

Tas upp i text F1, F6

- Topik: Det goda och det onda
  - Etiska hänsyn – läkares etiska hänsyn generellt är att bota och rädda liv, men även de tvivlar

13. Politiker ignorerar folkviljan och vill/vågar inte ta tag i frågan

Tas upp i text F6, F7

- Topik: Det goda och det onda
  - Etiska hänsyn – politikens etiska hänsyn är att lyssna på folkets vilja
  - Solidaritet – folkvalda politiker ska vara solidariska med sina väljare

14. Det ger ro i själen att veta att man själv bestämmer, eftersom oron ger ångest som förstör livskvaliteten medan man lever.

Tas upp i text F1, F4, F7

- Topik: Det nyttiga och onyttiga
  - Hälsa – frid i själen vilket leder till bättre livskvalitet

15. Vi skulle aldrig låta ett djur lida så som vi låter människor lida

Tas upp i text F4

- Topik: Det goda och det onda
  - Jämförelse – djuren behandlas bättre än människor

16. Vi bör göra som de gör i Oregon, USA

Tas upp i text F4

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Jämförelse – eftersom det fungerar där så är det möjligt att det kan fungera här också.

17. Dödshjälp ger bättre palliativ vård

Tas upp i text F4

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Allmän topik: Konsekvens – på grund av att de har dödshjälp har den palliativa vården förbättrats.
- Topik: Det goda och det onda
  - Etiska hänsyn – en läkares uppgift är ju att ge god palliativ vård

18. De som valt dödshjälp i USA är välutbildade

Tas upp i text F4

- Topik: Det goda och det onda
  - Allmän topik: Jämförelse – det som få kloka väljer är mer värt än det som den dumma massan väljer

19. Tack vare friheten med valmöjligheten har få valt aktiv dödshjälp

Tas upp i text F4

- Topik: Det nyttiga och onyttiga
  - Allmän topik: Motsats – när större frihet getts har färre valt möjligheten, vilket alltså betyder att möjligheten inte nödvändigtvis skapar fler kandidater

20. Borde vara enklare att besluta om rätt till dödshjälp än om rätten till abort

Tas upp i text F6

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Säkerhet – jämförelse om något svårt är möjligt är också det enklare möjligt – enklare när en individ påverkas än två

8.3 Argument hos nej-sidan

21. Man kan välja att tacka nej till livsuppehållande behandling

Tas upp i text M3, M5

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Andra fördelar – större frihet med hög grad av självbestämmande i frågan

22. Vi har god palliativ vård

Tas upp i text M3, M5

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Hälsa – vård finns för att hantera sjuka i livets slutskede
  - Säkerhet – det finns ingen risk att man dör onaturligt

23. Mer forskning behövs

Tas upp i text M5

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Hälsa – mer forskning ger bättre vård
  - Säkerhet – mer forskning ökar säkerheten för patienter

24. Det är olagligt att bryta emot lagen om god vård

Tas upp i text M5

Genre: Genus judiciale

- Topik: Retoriska aspekter på icke-retoriska övertygelsemedel
  - Lagar – aktiv dödshjälp, eutanasi, är olagligt i Sverige

25. Ingen medicinsk organisation stöder eutanasi

Tas upp i text M5

- Topik: Det nyttiga och det onyttiga
  - Anseende – medicinska organisationer vet bättre än andra

9 Resultat

Resultatet av analysen redogörs med hjälp av en tabell över de topiker som jag delat in argumenten under och jag diskuterar sedan resultatet i diskussionskapitlet (se Tabell 1).

Mitt resultat är en sammanställning av de topiker man kan dela in argumenten i om man utgår från genus deliberativum och genus judiciale. Jag har inte gjort någon fördjupande utvärdering av argumenten för att följa upp sanningshalt eller trovärdighet, då syftet inte har varit att avgöra om argumenten är bra eller dåliga, utan syftet är att skapa en uppfattning om fördelningen av de olika topiker som använts.

Totalt 25 stycken argument, varav

- gemensamma: 9 stycken
- ja-sidan: 11 stycken
- nej-sidan: 5 stycken

Totalt antal använda topiker under huvudgenrerna

- genus deliberativum: 10 stycken
- genus judiciale: 1 styck

Antal använda topiker under huvudtopikerna

- Det goda och det onda: 3 stycken
- Det nyttiga och onyttiga: 7 stycken
- Retoriska aspekter på icke-retoriska övertygelsemedel: 1 styck

Antal olika topiker som använts för

- gemensamma: 5 stycken
- ja-sidan: 8 stycken
- nej-sidan: 5 stycken

Bruket i materialet av topikerna i fallande ordning: Säkerhet, Etiska hänsyn, Jämförelse (allmän topik), Hälsa, Solidaritet, Andra fördelar, Religion, Konsekvens, Anseende och Lagar.

Det som kan utläsas i tabellen är att nej-sidan använder sig av topiker från Det nyttiga och det onyttiga och Det lagliga och det olagliga, men inga ur Det goda och det onda i de argument de är ensamma om att använda. Ja-sidan hämtar topiker ur Det goda och det onda och Det nyttiga och det onyttiga, men inte använder topiker ur Det lagliga och det olagliga. De möts dock i de gemensamma argumenten, förutom under Retoriska aspekter på icke-retoriska övertygelsemedel som endast används av nej-sidan.

Tabell 1. Topikfördelning

Huvudtopik	Topiker	Båda 9	Ja 12	Nej 6	Totalt
Det goda och det onda	Etiska hänsyn	2	3	0	5
	Solidaritet	1	1	0	2
	Religion	0	1	0	1
Det nyttiga och det onyttiga	Hälsa	0	1	2	3
	Konsekvens	0	1	0	1
	Motsats	0	1	0	1
	Anseende	0	0	1	1
	Säkerhet	5	2	2	9
	Allmän topik Jämförelse	1	3	0	4
	Andra fördelar	1	0	1	2
Retoriska aspekter på icke-retoriska övertygelsemedel	Lagar	0	0	1	1

10 Diskussion

För att kunna göra en tolkning av resultatet från analysen krävs att man blandar in skribenternas bakgrund. Det är oundvikligt eftersom dödshjälp inte bara är ett ämne som handlar om rätt eller fel, utan det är ett ämne som påverkar och rör upp känslor. När man tittar på ja-sidans skribenter så har alla förutom en (Jerslid) cancer eller har haft cancer (vilket innebär erfarenhet av oro och rädsla för döden). Detta påverkar självklart en persons världsbild, vilket också tydligt kan ses i resultatet. På nej-sidan finns en överläkare (alltså tydligt erfaren i ämnet) och en funktionsnedsatt person (också erfarenhet av vården, men inte dödssjuk).

Nedan ser man de olika argumenten inom parentes och det kan vara värt att notera att enbart utmärkande argument och topiker kommer tas upp i diskussionen.

Ja-sidan använder sig gärna av topiker ur Det goda och det onda som etiska hänsyn (12, 13, 17), solidaritet (13) och religion (i form av att de motsätter sig religionens makt att påverka) (10). Denna typ av topiker finns dock inte alls med i nej-sidans argument, förutom i de argument som båda sidorna tar upp (1, 4, 5), och där gör nej-sidan sitt bästa för att bemöta argumenten med motsatsargument för att tona ner ja-sidan. En tänkbar orsak till det kan vara att ja-sidan och nej-sidan värderar vikten av dessa topiker och argument olika. Topikerna handlar ju om vad som är gott och vad som är ont och nej-sidan fokuserar mer på vad som är nyttigt eller onyttigt.

I övrigt används topiker ur Det nyttiga och det onyttiga vilket kan tyda på att man vill hålla debatten så saklig som möjligt och topiken Säkerhet är uppenbarligen en stor del av detta. Det viktigaste för båda sidor verkar vara att säkerhet och trygghet är det viktigaste, men de angriper ämnet från olika håll (2, 5, 7, 8, 9, 11, 20, 22, 23). Ja-sidan anser att säkerheten främst ligger i att man ska känna sig trygg i att man själv har makten att bestämma över sitt liv ända in i döden, medan nej-sidan anser att säkerheten främst ligger i att man inte ska behöva vara rädd för att någon ska bestämma att man inte räknas som värd att leva längre, eller att man på grund av en felaktig diagnos kommer välja döden i

onödan. Denna topik visar på hur man genom att använda Lindqvists topiklistor kan hitta argument för sin sak ur samma topik, oavsett ståndpunkt.

En reflektion är att ja-sidan tar hjälp av den allmänna topiken Jämförelser (15, 16, 18) under både Det nyttiga och det onyttiga och Det goda och det onda, medan nej-sidan enbart använder det för att jämföra Sverige med andra länder, vilket faller under Det nyttiga och det onyttiga. Jämförelse är den enda topik jag identifierat som hamnar utanför genus *judiciale* och genus *deliberativum* och i stället får hämtas under allmänna topiker för att komplettera listan. Som Lindqvist skriver är det ju inte helt ovanligt att man får söka vidare utanför de färdiga listorna när inget där tycks passa. Orsaken till valet av att jämföra är att det i regel är ett effektivt sätt att visa att ”mitt förslag är bättre än det andra”.

En annan reflektion om analysen av mitt material är att ja-sidan hittar argument ur åtta topiker, medan nej-sidan bara använder fem topiker. Det kan tolkas som att ja-sidan behöver använda fler infallsvinklar för att försöka övertyga, medan nej-sidan inte har det behovet eftersom de redan har lagen på sin sida och därför inte har behovet att hitta nya infallsvinklar för att försvara sin ståndpunkt. De kan luta sig emot lagen (vilken topik de också är ensamma att använda sig av) vilken ju är den vi alla måste rätta oss efter och så länge det inte ens finns en utredning om ämnet så behöver de inte andra argument.

Eftersom många av argumenten (1–9) tas upp av båda sidor kan man dra slutsatsen att argumenten förekommer i andra delar i diskursen och därför har stötts på av båda sidor förut. Det kan vara en del av förklaringen till varför nej-sidan väljer att ta upp och bemöta argumenten som är baserade på topiker ur Det goda och det onda, även om det kanske inte är några argument som de anser vara av värde för deras ståndpunkt. En möjlighet till varför argumenten är igenkända och motargument finns klara, är att det finns olika organisationer och deras agendor som ligger bakom och vars normer påverkar både ja- och nej-sidan och vars argument återanvänds i debatten.

Det är dock lite oväntat att nej-sidan inte använder sig av topiker ur Det goda och det onda, vilket man nog kan tro när det gäller religion. Utan att ha analyserat närmare så ser man i andra delar av debatten att det finns exempelvis religiösa och olika handikapporganisationer som är väldigt aktiva inom diskursen. Det finns även färdiga listor på argument på olika organisationers hemsidor, främst hos nej-sägande, som exempelvis på Respekt - katolsk rörelse för livets hemsida³, vilka kan användas för att argumentera sin sak och åsikt i en debatt. I det här materialet har dock inte religiösa värderingar lyst igenom, men den ideologi som Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder (DHR) har kan tolkas in i nej-sidans argument, främst i argumenten om risken för det sluttande planet.

10.1 Reflektion och utblick

Ofta kan det upplevas att känslor inte väger lika tungt som fakta i samhällsdebatter, vilket gör att det blir en svår avvägning i en debatt om dödshjälp. Dels för att fakta och lagar självklart är otroligt viktiga, men också för att de åsikter och argument som framförs av dem som faktiskt har ställts öga mot öga med situationen som diskuteras bör tas på allvar. Liv och död är ett svårt ämne att diskutera för många och det är egentligen inte förrän man själv står inför döden som man vet vad man egentligen tycker och vad som egentligen bör gälla. På nej-sidan kliver inte många cancerpatienter fram. Snarare kliver olika religiösa organisationer, handikapporganisationer och läkare fram och det blir då intressant att titta på hur man använder olika ord för samma sak för att antingen avdramatisera eller skrämna. Ett argument som förekommer på både ja- och nejsidan är

³ http://www.respektlivet.nu/faq/fragor_och_svar_om_eutanasi/de-ofast-framforda-argumenten

att det behövs en mer tydlig och gemensam terminologi för att man ska veta vad man pratar om och vad man förhåller sig till. Det är svårt även för den insatte att hålla isär begreppen och ordval spelar stor roll när man ska prata om (obehagliga) saker och kan användas antingen för att skrämja eller lugna, beroende på vilken sida man står. Det är samma slutsats som Billqvist kommer fram till i sin undersökning *Eufemismens retorik: en undersökning av hur eufemismer kan användas för att rättfärdiga eller uppvärdera etiskt kontroversiella företeelser, med fokus på abortdebatten och kontexten* (2016) (se Tidigare forskning). Även om hans arbete handlar främst om språkanvändningen i abortfrågan så kan man dra paralleller till exempelvis orden eutanasi och aktiv dödshjälp, som kan upplevas ha olika värdeladdningar men betyder samma sak. Att vara medveten om detta är till stor fördel när man gör en analys som ska visa på bakomliggande normer och värderingar, men även när man ska skriva egna texter för att övertyga andra om ens åsikt. Alltså en vetenskap man har stor nytta av som språkkonsult.

Det var faktiskt förvånansvärt enkelt att placera de flesta argumenten under lämpliga topiker ur Lindqvists listor genus *judiciales* och genus *deliberativum*. Vid endast fyra argument fick jag söka vidare och hittade den allmänna topiken jämförelse som lämplig topik, precis som Lindqvist också skriver att man kan göra när de färdiga listorna inte räcker till (ibid:163). Så som svar på syftet med den här uppsatsen och de frågeställningar som formuleras under avsnittet Syfte och frågeställningar kan jag därför sammanfatta min slutsats med att den topiklära som lärs ut i dag i Sverige fungerar väl och den har i hög grad relevans när man ska analysera dödshjälpsdebatten. Även om undersökningen är för begränsad för att kunna dra några generella slutsatser så har den ändå visat att man kan med hjälp av topikanalys kan skönja bakomliggande normer och värderingar i en debatt, vilket stämmer väl överens med den omfattande topikforskningen. I Acars undersökning *Dödshjälp: En undersökning om hur argumentationen om dödshjälp ser ut i artiklar* (2010), som också nämns under avsnittet Tidigare forskning, används en annan teori och metod än topiklära och topikanalys, men hon kommer ändå bland annat fram till att det är vissa argument som återkommer i de artiklar hon analyserat, exempelvis argument om självbestämmande, medicinsk etik, etiska principer, människovärde, palliativ vård etc. Det är intressant eftersom det är denna typ av argument är samma typ av argument som jag också ser i min undersökning, vilket bekräftar det finns ett återkommande argumentationsmönster inom debatten i stort som man kan analysera vidare, exempelvis genom en topikanalys för att hitta varifrån argumenten kommer och därmed också hitta bakomliggande normer och värderingar.

En stor del av yrket som språkkonsult kan innebära att man hamnar på många olika arbetsplatser och stöter på många olika genrer. En del av yrket kan också bestå i att man ska lära skribenter att skriva inom vissa genrer. Därför ser jag en stor nytta med kapitlen om topiker i Lindqvists bok att använda i didaktiskt syfte för att visa hur man kan hitta genvägar till att skriva och tala bättre. Den kan också fungera som en hjälp och inspiration till att skapa nya speciella topiklistor för olika speciella genrer på olika arbetsplatser.

En intressant fortsatt forskning hade kunnat vara att pröva min metod på ett annat material ur samma diskurs för att se om liknande slutsatser kan dras. Framför allt skulle det vara intressant att se om det finns fler argumentslistor hos olika föreningar och organisationer och hur de i så fall används. Beroende på resultat skulle man kanske kunna bidra till att man kan dra generella slutsatser om vilka topiker som lämpar sig och utefter dem skapa en speciell topiklista för dödshjälpsdiskursen. En annan intressant forskningsaspekt för framtiden kan vara att titta på hur debatten har utvecklats över tid, om olika topiker används eller om det pågår eller skett en retorisering av dödshjälpsbegreppet i debatten. Det skulle också vara intressant att som vidare forskning att titta på olika *ethos*, *pathos* och *logos* som funnits och finns på de olika sidorna i debatten.

11 Materialförteckning

- ”Sverige måste våga utreda frågan om frivillig dödshjälp”
Publicerad 2015-08-02
<http://www.dn.se/debatt/sverige-maste-vaga-utreda-fragan-om-frivillig-dodshjalp/>
- ”Utred sista hjälpen”
Publicerad 2015-08-02
<http://www.dn.se/ledare/utred-sista-hjalpen/>
- ”Vi har rätt att säga nej till behandling”
Publicerad 2015-08-03
<http://www.dn.se/debatt/repliker/vi-har-ratt-att-saga-nej-till-behandling/>
- ”Sluta omyndigförklara oss på vår dödsbädd”
Publicerad 2015-08-04
<http://www.dn.se/debatt/repliker/sluta-omyndigforklara-oss-pa-var-dodsbad/>
- ”Riskerna med frivillig dödshjälp är uppenbara”
Publicerad 2015-08-04
<http://www.dn.se/debatt/repliker/riskerna-med-frivillig-dodshjalp-ar-uppenbara/>
- ”Häpnadsväckande att politikerna ignorerar folkvilja”
Publicerad 2015-08-06
<http://www.dn.se/debatt/repliker/hapnadsvackande-att-politikerna-ignorerar-folkvilja/>
- ”Är en utredning verkligen för mycket begärt?”
Publicerad 2015-08-13
<http://www.dn.se/debatt/repliker/ar-en-utredning-verkligen-for-mycket-begart/>

12 Litteraturförteckning

- Amossy, Ruth 2002. Introduction to the Study of Doxa. *Poetics Today* 23, s. 369–394.
- Billqvist, Ulf 2016. *Eufemismens retorik: en undersökning av hur eufemismer kan användas för att rättfärdiga eller uppvärdera etiskt kontroversiella företeelser, med fokus på abortdebatten och kontexten*. Kandidatuppsats. Lunds universitet. Retorik. Institutionen för kommunikation och medier.
- Dagens Nyheter 2016. <<http://www.dn.se/nyheter/varlden/kanada-tillater-aktiv-dodshjalp/>>. Hämtat 2017-05-21.
- Dagens Nyheter 2017. <<http://www.dn.se/om/dodshjalp/>>. Hämtat 2017-04-11.
- Death With Dignity Act 2017. <<https://www.deathwithdignity.org/>>. Hämtat 2017-05-21.
- Forskning och framsteg. <<http://fof.se/textruta/eutanasi-har-ges-dodshjalp/>>. Hämtat 2017-05-21.
- Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder. <<http://dhr.se/dhr-paverkar/mr/>>. Hämtat 2017-05-21.
- Gabrielsen, Jonas 2008. *Topik. Exkursjoner i retoikkens toposlære*. Åstorp: Retorikförlaget.
- Guldbrandzén, Walter 2016. *EKMR art 8 – en rätt att dö?* Uppsats för yrkesexamina på avancerad nivå. Uppsala universitet. Juridiska institutionen. <<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1060525/FULLTEXT01.pdf>>.
- Lindqvist, Janne 2016. *Klassisk retorik för vår tid*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

- Mehrens, Patrik 2014. Fettkriget. I: Fisher, Otto, Patrik Mehrens & Jon Viklund (red.), *Retorisk kritik. Teori och metod i retorisk analys*. Ödåkra: Retorikförlaget. S. 69–85.
- Perelman. Chaïm 2013. *Retorikens imperium*. Övers. Mats Rosengren. Ödåkra: Retorikförlaget.
- Socialstyrelsen. <<http://www.socialstyrelsen.se/pressrum/nyhetsarkiv/1livsuppehallande>> Hämtat 2017-05-21.
- Socialstyrelsen 2010. <<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18215/2010-12-27.pdf>>. Hämtat 2017-05-21.
- Tidningen Vårdfokus 2010. <<http://www.vardfokus.se/tidningen/2010/nr-6-2010-6/tema-dodshjalp.-var-gar-gransen/>>. Hämtat 2017-05-21.
- Wolrath, Söderberg Maria 2012. *Topos som meningsskapare*. Avhandling. Ödåkra: Retorikförlaget.

Bilaga 1. Argumentationstabell

Tabell över argumenten som ingår i analysen

	Argument	F1 Norbelie För	N2 Ledare För/mot	M3 Enqvist Mot	F4 Sangregorio För	M5 Eckerdal Mot	F6 Jerslid För	F7 Norbelie För
1	En utredning av aktiv dödshjälp bör göras	+	+	-			+	+
2	Självbestämmande minskar/ försvinner vid svår sjukdom	+	+/-	-	+	-	+	+
3	Dödshjälp finns i andra länder (och det är därför bra)	+	+/-	-	+	-	+	+
4	Dödshjälp är barmhärtighet	+	+/-	-	+	-	+	+
5	Det går att ta fram godtagbara kriterier för hur dödshjälp kan fungera	+		-				+
6	De flesta i Sverige är positiva till aktiv dödshjälp	+				-		
7	Det behövs tydligare terminologi för att kunna diskutera	+		+				

	och undvika missförstånd							
N	Det är en komplicerad fråga, inget självklart ja eller nej.		+					
8	Risk för det sluttande planet	-	+	+				
9	Risk för felbehandling					+	-	
10	Gamla argument håller inte	+						+
11	Vi bör ha livstestamente	+						
12	Till och med läkare är osäkra på sin åsikt	+					+	
N	Läkarens etik spelar roll		+					
13	Politiker ignorerar folkviljan						+	+
14	Det ger ro i själen att veta att man själv bestämmer	+			+			+

15	Vi skulle aldrig behandla ett djur så som vi låter människor lida				+			
16	Vi bör göra som i Oregon, USA				+			
17	Dödshjälp ger bättre palliativ vård				+			
18	De som valt dödshjälp i USA är välutbildade personer				+			
19	Tack vare friheten med valmöjligheten har få valt aktiv dödshjälp				+			
20	Borde vara enklare att besluta om dödshjälp än om rätten till abort						+	
21	Man kan välja att tacka nej till livsuppehållande behandling			+		+		
22	Vi har god palliativ vård			+		+		
23	Mer forskning behövs					+		

24	Det är olagligt att bryta emot lagen om god vård					+		
25	Ingen medicinsk organisation stöder eutanasi					+		